МАЦУО БАСЬО

"ОКУ-НО ХОСОМІТІ"

("СТЕЖКАМИ ПІВНОЧІ")

Місяць і сонце — лише гості, які мандрують сотні віків, і роки, що линуть, змінюючи один одного, — теж мандрівники. Той, хто сідає в човен, підкоряючись волі хвиль, і той, хто зустрічає власну старість, тримаючись за поводдя, перетворюють своє життя на мандри, оскільки самі мандри стають їхнім єдиним прихистком у світі. Багато славних мужів у давнину зустріли смерть у дорозі1. Ось і мене, вже не пам' ятаю відколи, немов хмаринку, поніс вітер мандрів, роздмухуючи в душі бажання вештатися світом. Довго блукав я морським узбережжям, аж доки минулої осені2 не прибрав зі стін своєї напівзруйнованої хижки, що стоїть поблизу витоків річки3, старе павутиння. Однак ще не встиг закінчитися старий рік, як у мені спалахнуло бажання побачити перший весняний серпанок над заставою Сіракава4 — ніби сам бог-спокусник оселився в моєму серці, доводячи його до божевілля, неначе сам бог-покровитель мандрівників кликав мене в дорогу. З рук усе випадало... Зрештою залатав я свої протерті штани, перешнурував капелюха, припалив собі під коліном точку "санрі" і, марячи в думках лише місяцем

Видатні китайські та японські поети, які померли під час мандрів — Лі Бо, Ду Фу, Сайґьо-хосі.

Осінь 1688 року.

Відома Бананова хатинка біля річки Суміда, що впадає до Токійської затоки, у якій жив Мацуо Басьо.

Місцевість поблизу м. Кіото.

У східній медицині — один із методів акупунктури. Точка "санрі", що розташована на колінній впадині, відповідає за здоров'я всього організму; її стимулювання надає певної легкості в пересуванні.

над Мацусімою1, довірив свою хатинку іншій людині, а сам попрямував до оселі, в якій мешкав Сампу2.

Як хатка для ляльок І мій курінь

Новому мешканцю свої відчинить двері.

Настав останній сьомий день третього місяця3, тьмяно світиться світанкове небо, ще видно місяць, що сяє вже не так яскраво. У далині ледве видніється вершина гори Фудзі, поглянувши на яку, я подумки лину до вишень Уено4 та Янака5 — дійсно, коли знову? — стискає серце таємничий смуток. Мої близькі, які зібралися ще звечора, провели мене до човна. Я піднявся на борт у Сендзю6, серцю було важко від думок про шлях у три тисячі рії, який я мав подолати. Моїми щоками текли сльози, коли я стояв на цьому дивному роздоріжжі.

Прощається весна!

Пташки голосять,

У риб — німотні сльози на очах.

...Цього року (другого року Ґенроку8) я несподівано вирішив здійснити прощу далекими шляхами Муцу9 й Дева10. І хоча постійно побоювався, що під чужим небом моя голова вкриється сивиною, усе ж наважився. ...Наважившись, я вирушив у дорогу і зрештою

Надзвичайно живописна океанська затока поблизу м. Сендай (преф. Міяґі) — близько 260 невеликих крейдяних островків, густо вкритих смарагдовими соснами. Суґіяма Сампу — поет, друг Мацуо Басьо, який

жив неподалік. 2і-й день третього місяця року за місячним календарем. Район Токіо. Район Токіо.

Сендзю — назва місцевості; нині один із районів Токіо, розташований між районами Адаті та Аракава.

Рі — міра довжини (3,9 км). "Дорога в три тисячі рі" — у переносному значенні дуже довгий шлях.

1689 рік.

Давня назва місцевості, що охоплює суміжні частини територій сучасних префектур Аоморі та Івате.

0 Давня назва місцевості, що відповідає території сучасних префектур Ямаґата й Акіта.

дістався постоялого двору в містечку під назвою Сока1. Найбільших мук мені завдавала тяжка ноша, яку я мусив тягти на своїх кістлявих плечах.

...Поклонилися святилищу Муро2-но Ясіма3. Мій супутник, Сора, розповів мені таке: "Місцева богиня Ко-но хана-но сакуя біме4 є близькою родичкою божества гори Фудзі. Коли ця богиня, виконуючи власну обітницю, зачинилася в печері без виходу й була спалена, з її лона вийшов бог Хоходемі-но мікото. Відтоді це місце й дістало назву "Муро".

...Першого дня місяця Зайця зійшли на священну гору5. Колись у давнину цю гору називали Футара-сан (гора Двох Спустошень), але після того, як великий учитель Кукай6 заснував на ній храм, він наказав змінити стару назву гори на Нікко-сан (гора Сонячного сяйва).

Яка краса!

У сонячному сяйві —

Ніжно-зелене листя молоде.

...Сора з роду Мукаі раніше звався Соґоро. Він оселився в затінку моєї бананової пальми, віддано збирав для мене хмиз і носив

Місто на південному сході префектури Сайтама. Яп. "теплиця", "льох".

Застаріле значення — "казан". З назвою місцевості пов'язаний один із міфів історико-міфологічного літопису "Кодзікі" (712 р.). Богиня Ко-но Хана-но сакуя біме, дружина бога Нініґі-но мікото, зачала дитину вже першої шлюбної ночі, через що чоловік звинуватив її у невірності. Богиня, обурившись, зачинилась у покоях без вікон та дверей і дала обітницю, що якщо це немовля не від її чоловіка, то нехай згорить воно у вогні, якщо ж законно народжене, то від вогню не постраждає. Коли прийшов час пологів, богиня підпалила покої, і всі три дитини, які в неї народилися — синтоїстські божества Хоносусорі-но мікото, Хо-ходемі-но мікото і Хоноакарі-но мікото — не постраждали, а отже дійсно виявилися дітьми бога Нініґі-но мікото.

Діва, уквітчана квітами з дерев.

Гора Нікко-сан у місті Нікко (преф. Тотіґі), на якій розташований храм Ріннодзі. Кукай (Кобо Дайсі, 774-835) — поет, вчений, релігійний діяч, засновник буддійської секти Сінґон.

воду. А зараз, тішачись, що він має можливість разом зі мною милуватися красою Мацусіми та Кісаґати1, узяв собі нове ім'я — Соґо (той, що пізнав основи).

...У місті Куробане, що в Насу2, маю знайомого. Ми з Сора вирушили найкоротшим шляхом, що пролягав через поля і луки. Прямували до

села, яке виднілося вдалині, аж раптом небо потемніло й пішов дощ. Тому на ніч ми зупинилися в селянській хатині і вже ранком знову вирушили в дорогу через поля.

...У Куробане навідалися до служителя храму Дзьобо-дзі3. ...Побачивши несподіваних гостей, він дуже зрадів. День і ніч балакали ми з ним про те, про се. ...Одного разу вирушили оглянути околиці, ...пройшли до давнього поховання Тамамо-но мае4, а звідти — до святилища бога Хатімана5. Як я довідався, саме до цього божества звертався Йоіті6, закликаючи його словами: "О, боже! Покровителю рідного краю! Покровителю моєї династії! Воістину всемогутній боже Хатімане! Лише на тебе уповаю!". І серце моє переповнилося благодаттю.

... У цій же провінції є храм Унґандзіі, позаду якого вище в горах ще збереглися залишки келії преподобного Буттьо8.

... Незабаром ми почали сходження на гору, розташовану за монастирем, прагнучи знайти те місце, де раніше знаходилася келія Буттьо. І несподівано для себе виявили її майже на самісінькій вершині гори поруч з невеличкою кам' яною печерою.

Самітника обитель В літнім гаї,

Місцевість на південному заході префектури Акіта, що здавна славиться своїми краєвидами: 88 лагун на узбережжі Японського моря, усіяних 99 островами. Місцевість у верхів'ї річки Накаґава на північному сході преф. Тотіґі. Північна частина преф. Івате.

За легендою, Тамамо-но мае — лисиця-перевертень, яка перевтілилася в красуню й зачарувала імператора Коное (XII ст.), проте зрештою її викрили й убили, після чого вона перетворилася на камінь.

Синтоїстський бог війни та справедливості. Мунетака Йоіті — влучний стрілець із "Повісті про рід Тайра". Храм у місті Куробане, що в преф. Тотіґі, зведений у 1126-1131 рр. Яп. "маківка голови Будди".

В якій і дятел дірки не проб 'є.

...Ми попрямували далі і згодом переправилися через річку Абу — кума1. Ліворуч від нас виднілися високі гори Аідзуне2, а праворуч — гірський кряж, за яким простяглися землі Івакі3, Сома4, Мі-хару-но сьо5, Хітаті6, Сімо-цуке7.

... Коли благословилося на світ, вирушили в дорогу шукати селище Сіно-бу8, де хотіли подивитися на відомий камінь, за допомогою якого створювалися візерунки9. Селище, що сховалося в гірській долині, виявилося зовсім маленьким, а камінь, який ми шукали, наполовину вгруз у землю. До нас підійшов сільський хлопчина й розповів таку історію: "Раніше, у давні часи, цей камінь лежав на верхівці гори, і всі перехожі обривали різну рослинність, щоб самим спробувати, як воно — фарбувати тканину на камені. Через це місцеві мешканці розсердилися і скинули камінь донизу, в долину. Скотившись, камінь упав догори низом". Історія ця скидається на

правду.

Розсаду смикають.

Колись у давнину

Руками так тканину фарбували.

...Був перший день п'ятого місяця. Ніч ми провели в Іідзука10, де повсюди б'ють гарячі джерела. Тож спершу ми скупалися, а вже потім заговорили про ночівлю. Нас завели в дуже бідну, справді

Річка в південній частині преф. Фукусіма, що впадає в Тихий океан.

Інша назва цієї гори — Бандайсан. Діючий вулкан у північній частині преф. Фукусіма, на північ від озера Інавасіроко.

Назва місцевості в південно-східній частині преф. Фукусіма, що виходить на узбережжя Тихого океану.

Назва місцевості в північно-східній частині преф. Фукусіма. Назва місцевості в східній частині преф. Фукусіма.

Назва місцевості в східній частині преф. Ібаракі, що виходить на узбережжя Тихого океану. Назва місцевості (нині преф. Тотіґі).

Давня назва селища в преф. Фукусіма, яке нині увійшло до складу міста Фукусіма.

Йдеться про традиційний спосіб накладання візерунків на тканину. На пласкому камені розкладали трави та квіти й щільно притискали до них тканину, на якій залишався відповідний відбиток-візерунок.

0 Місто у північній частині преф. Фукуока.

злиденну господу, де циновки лежали прямісінько на земляній підлозі. Не було й ліхтарів. Оселю тьмяно освітлював лише жар тліючого вугілля в жаровні. Зрештою ми сяк-так влаштувалися й лягли спати. Вночі гриміло, лило мов із відра, і якраз там, де ми лежали, протікав дах. До всього, ще й страшенно кусалися блохи та комарі, тож ми так і не поспали. А в мене, окрім цього, ще стався напад давньої хронічної хвороби, і я думав, що взагалі віддам Богу душу. Нарешті настав довгожданий світанок, і ми знову вирушили в дорогу. ...На ніч зупинилися в Іванума1.

Сосна Такекума2 й справді дивовижна, адже вона не втратила свого первісного вигляду, роздвоюючись прямо від кореня. Звісно, відразу спадає на думку монах Ноін3. Колись давно новопризначе-ний правитель краю Міті-ноку4 наказав, здається, зрубати цю сосну й зробити з неї опори для мосту через річку Наторіґава5. Принаймні Ноін не просто ж так сказав: "Не лишилося й сліду". Ось так, одне покоління сосну зрубує, інше знову саджає. Однак нині дерево виглядає саме так, як і має виглядати тисячолітня сосна, тішачи наш зір своєю величчю.

Так само, як сосна Такекума, Утіш мандрівника, Спізніла вишне!

Цей вірш залишив мені на згадку чоловік на ім'я Кьохаку6.

Тримісячна дорога пролягла Між вишнями

Місто у південній частині преф. Міяґі.

Сосна-розсоха, що росла поблизу храму в місті Іванума й надихала багатьох поетів своєю унікальною особливістю — роздвоєним від кореня стовбуром.

Ноін (Татібана-но Наґаясу, /988-?/) — поет-чернець, який здійснив паломництво до багатьох храмів країни.

Давня назва місцевості, розташованої в північно-східній частині Японії. Іноді називалася ще Мітінокуні.

Річка, що протікає на південь від центру преф. Міяґі. Кусакабе Кьохаку (?-1696) — поет, учень Басьо.

Й розсохою-сосною.

Далі ми переправилися через річку Наторіґава й прибули до Сендая1. Саме сьогодні дахи будинків устилають листям ірисів. Відшукавши місце для ночівлі, вирішили зупинитися в Сендаї на декілька днів. Тут живе художник Каемон.

...Ми оглянули храм Якусі, а також святилище Небесного Бога2. Однак сонце швидко сховалося за обрій. Каемон зробив на папері замальовку островів Мацусіма та Сіоґама3, а також інших вартих уваги місць. Цей малюнок він презентував нам. Окрім цього, він подарував нам на прощання дві пари плетених сандалій-варадзі з поворозками темнолилового кольору. Саме в таких дрібничках і проявляється справжня сутність таких диваків — шанувальників прекрасного.

Стебельцем півників

Прив 'язую до ніг

Свої нові солом 'яні сандалі.

...Пам'ятний камінь Глечик знаходиться поблизу замку Таґа в селищі Ісікава4. Він трохи більше шести сяку5 заввишки і близько трьох сяку завширшки. Якщо рукою розсунути мох, то на ньому можна розгледіти ледь помітні давні написи, якими позначена відстань до кордонів провінції у всіх чотирьох напрямках .

...Хоча й збереглося донині багато ута-макура6, які з'явилися ще в сиву давнину, проте час минав — руйнувалися гори, змінювалися русла річок, прокладалися нові дороги, вгрузали в землю камені,

Місто в центральній частині преф. Міяґі.

Синтоїстське святилище, зведене на честь відомого поета й каліграфа Суґавари Мітідзане (845-903), після смерті включеного до

сонму синтоїстських божеств. Його посмертне ім'я — Небесний бог (Тендзін).

Місто в центральній частині преф. Міяґі поблизу живописної затоки Мацусіма. Нині — місто в центральній частині преф. Фукусіма. Близько 30 см

Традиційний художньо-стилістичний поетичний прийом, який ґрунтується на алюзіях, пов'язаних з тією чи іншою географічною назвою.

старіли дерева і водночас замість них виростали нові. Змінювалися покоління, і тепер важко віднайти сліди попередніх поколінь... Одначе ось вона, справжня пам' ять про думки і діяння давніх людей, яку не стерли тисячоліття, і яка стоїть тут, перед нами. Ось це і є справжня нагорода для паломника, це є те, що складає сенс нашого життя. Забувши про всі поневіряння на довгому шляху, я стояв і плакав.

... Далі ми навідалися до річки Тамаґава1 , що в Нода, а також в Окі-но ісі.

На горі Суе-но Мацуяма2 розташований монастир Массьодзан3. Поміж сосен тут можна побачити безліч могил, від чого я ще більше поринув у тугу.

... На світанку ми вирушили до святилища Сіоґамадзіндзя4, щоби помолитися місцевому божеству.

... Мене переповнювала благодать, адже варто лише на мить замислитися, наскільки прекрасні звичаї нашої країни! Подумати тільки: навіть на окраїні далекої глухої провінції дивним чином мешкають божества! Перед вівтарем — старовинний храмовий ліхтар, а на залізних дверцятах напис: "Третій рік Бундзі5, дар Ідзумі Сабуро6". І відразу ж перед очима постає картина півтисячолітньої давнини, з'

являються якісь дивовижні, незрозуміло прекрасні відчуття. Ідзумі Сабуро — величний герой, відданий і шанобливий син, який ніколи не забував про свій обов' язок. Його слава сягнула сьогодення. Його приклад вартий наслідування. Вірно колись казали: "Завдання людини — наполегливо прямувати шляхом, визначе

Річка в преф. Міяґі; часто її ще називають "Нода-но Тамаґава", підкреслюючи тим самим, що протікає вона через місто Нода, оскільки річок із назвою "Тамаґава" в Японії декілька.

Назва цієї гори, яка часто використовувалася в японській класичній поезії у функції відповідного тропу ("ута-макура"), викликала асоціацію з любовною обітницею.

Назва монастиря пишеться такими ж ієрогліфами, що й Суе-но Мацуяма.

Храм у місті Сіоґама, зведений на честь синтоїстських богів Сіоцуті-но одзі-но камі, Таке-мікадзуті-но камі, Фуцунусі-но камі, які вважаються покровителями моряків та рибалок.

118і рік.

Справжнє імя: Фудзівара Тадахіра — третій син відомого військового діяча Фудзівари Хі-дехіри. Під час боротьби першого сьоґуна Мінамото Йорітомо з його братом Йосіцуне воював на боці останнього. Після поразки Йосіцуне у 1189 р. Ідзумі був убитий своїм старшим братом.

ним Буддою, виконувати свій обов' язок, а слава знайде людину сама".

Йшло до полудня. Ми позичили човна й попливли до Мацусіми. Пропливши трохи більше двох рі, зрештою причалили до піщаного узбережжя Одзіма1. Хай скільки вже разів було сказано, але я

повторюватиму таки знову, що Мацусіма дійсно є найгарнішим місцем країни Фусан2, і нам не слід ніяковіти перед китайцями, які мають свої озера Дунтінху та Сіху. З південного сходу море переходить у суходіл, утворюючи бухту в три рі завдовжки. Припли-ви й відпливи тут не менш гарні, ніж на річці Чжецзян в Китаї. Островів у затоці незліченна кількість — і високі, що здіймаються аж до неба, і низенькі, що ховаються у хвилях. Деякі пнуться на інші, з' єднуючись по два-три поспіль. Зліва острівці розкидані по одному, справа — навпаки, вишикувалися по черзі в колону. Ген там на острівець заліз інший, а тут один пригортає до грудей іншого, неначе батько рідного сина чи дідусь онука. Сяє смарагдова зелень сосен, їхні гілки гнуться від поривів морського вітру, але химерні силуети сосен відзразу ж розправляються. Настільки неповторна і прекрасна ця неосяжна далечінь, що я можу порівняти її лише з жіночою вродою. Ці острови, безсумнівно, були створені самим богом гір Ооямадзумі3 ще в сиву давнину, за часів "стрімких богів". Божественні сили витворили це диво. І хто з людей може наважитися, взявши до рук пензля, описати цю неповторну красу словами?

О, Мацусіма! Образ журавля

Позич собі, зозуле, на сьогодні! (Сора)

... Спочатку ми піднялися до Високого замку — Такадаті4, звідки видно було річку Кітакаміґава5, що тече з півдня. Річка ж Коромоґа

Яп. "Маленький острів".

Маловідома давня назва Японії китайського походження. Яп. "Висока гора".

Резиденція Мінамото Йосіцуне, де він прожив останні дні свого життя. Річка, що бере початок на півночі префектур Івате та Міяґі.

ва1, протікаючи повз замок Ідзумі2, поблизу Високого замку впадає в Кітакаміґаву. За заставою Коромоґасекі3 знаходяться рештки садиби Ясухіри4. Застава, напевно, закривала південні підступи до Хіраідзумі5, захищаючи тим самим його від розбійних навал. Адже Йосіцуне6, відібравши найвідданіших зі своїх вірних васалів, сховався з ними саме в цьому Високому замку. Однак мить слави швидкоплинна, і згодом густі трави ховають усе.

Там,

Де вояки марили колись, Лиш літні трави.

...На нічліг зупинилися в селищі Іваде, звідки збиралися попрямувати до Оґуросакі та Мідзу-но одзіма, а далі — від гарячих джерел Наруґо до застави Сітомае. Після цього планували перейти до провінції Дева. Мандрівники рідко ходять цим шляхом, тому охоронець поставився до нас підозріло. Але зрештою ми все-таки пройшли заставу благополучно. Зійшли на високу гору, коли вже почало сутеніти. Тож, помітивши поблизу хатинку сторожа, попросилися до нього на нічліг. Наступні три дні була негода: сильний дощ і вітер, а тому довелося затриматися в цих нікчемних горах.

Прокляті воші, блохи! Ще й коняка

Малу нужду справляє в головах! ...У краю Ямаґата7 є гірський храм Ріссякудзі8. Його заснував ве

Притока річки Кітакаміґави, що протікає південно-західною частиною преф. Івате. Резиденція вже згадуваного раніше Ідзумі Сабуро.

Інша назва — Коромоґава-но секі, або ж Коромо-но секі. Прикордонна застава, що існувала в середні віки неподалік від Золотої

брами храму Тюсондзі — головного храму секти Тен-дайсю в північно-східній частині країни (м. Хіраідзумі, преф. Івате).

Другий син Фудзівари Хідехіри, який у 1189 р. убив Мінамото Йосіцуне та свого брата Ідзумі Сабуро. Місто в преф. Івате.

Брат першого сьоґуна Мінамото Йорітомо, який виступив проти нього і зазнав поразки; в Японії він вважається національним героєм.

Місцевість на півночі Японії. Нині в Японії є префектура Ямаґата, а також місто Ямаґата, яке є адміністративним центром цієї префектури.

Храм секти Тендайсю, розташований на Храмовій горі у місті Ямаґата.

ликий учитель Дзікаку1. У монастирі панує дух особливої чистоти і спокою. Нам багато хто казав, що слід хоча б одним оком глянути на цей монастир, тож ми вирішили попрямувати туди, дарма що для цього мусили повернутися назад на сім рі від Обанадзави2. Сонце ще було в зеніті. Домовившись, що заночуємо на узгір' ї в келії ченця, піднялися до гірської обителі. Довкіл — лише численні скелі й узвишшя, на яких старіють сосни та кипариси. Земля й давнє каміння лисняться під шаром моху, а храм на горі зачинений. Тиша, ані звуку. Ми обходили ущелини, лізли по камінню, і ось нарешті перед нами постала священна обитель. Від цієї краси та благодатної тиші наші серця враз переповнилися чистотою і спокоєм.

Тиша!

І тільки сюрчання цикад Пронизує скелі.

... Покинувши Харуґо, ми дісталися селища Цуруґаока3. Там нас прийняв у своїй господі Дзюко — воїн із давнього роду Наґаяма. У його оселі ми складали вірші, яких назбиралося на цілий сувій. До Цуруґаоки

нас провів Сакіті, а звідти вже човном ми спустилися вниз за течією до порту Саката4. Заночували ми в оселі лікаря, який називає себе Фуґьоку з Хижки над Морською Безоднею.

Повсюди —

Від Спекотної гори

До Вітряної бухти — прохолода!

З водою разом вихлюпнула в море

Спекотне сонце

Річка Моґамі.

... На ранок хмари на небі розвіялися, сліпуче засяяло сонце, а тому, сівши в човен, ми попливли затокою Кісаґата. Насамперед

Дзікаку-дайсі, він же Еннін (794-864) — чернець секти Тендайсю, відомий релігійний діяч. Місто на східному березі річки Моґаміґава, розташоване на північному сході префектури Ямаґата.

Цуруґаока-хатіманґу — храм у місті Камакура.

Місто на північному заході префектури Ямаґата. Розташоване на гирлі річки Моґаміґава.

попрямували на човні до острова Ноіна. Там відшукали залишки самотньої хижі, в якій він прожив три роки. Після цього, вже на протилежному березі, ми вийшли з човна й опинилися біля старої вишні, яка пам' ятає, мабуть, ще самого Сайґьо1. Адже саме тут написав він колись: "Човнирибальські квітами пливуть..."2 ...Віє від цієї затоки

незрозумілим смутком і тугою, ніби вона засмучена чимось, ніби перебуває в поганому настрої.

Над Кісаґатою дощі! Красуню Сейсі3 Нагадує мені мімози квіт.

О Сіогосі4!

В прохолоді моря

Полощуть довгі ноги журавлі.

... Сьогодні ми пройшли через найбільш недоступні місця північного краю — Оясірадзу, Косірадзу5, Інумодорі, Комаґаесі6. Ми падали з ніг від утоми, тому, щойно потрапивши на постоялий двір, я відразу влаштувався спати й ліг. Однак заснути мені так і не судилося, бо в сусідній кімнаті, ближче до веранди, гомоніли дві молоді жінки.

... Зрештою під їхній гомін я поступово закуняв. Коли ж зранку благословилося на світ, і ми вже збиралися рушити далі, ці жінки раптом почали нас слізно благати: "Шлях дуже небезпечний, хтозна, яка небезпека чатує на нас далі. ми боїмося. дозвольте нам непомітно йти за вами.". Звісно, їх було шкода. Однак чи могли ми

Сайґьо (1118-1190) — поет-чернець, колишній самурай. Йдеться про відомий вірш-танка, авторство якого приписується Сайґьо: Човни рибальські квітами пливуть — На гребнях хвиль В затоці Кісаґата,

Як і повсюди, Вишні теж цвітуть. Сейсі (або ще Сейші, Сі Ші) — легендарна китайська красуня V ст. до н.е. Сіоґосі — назва місцевості на узбережжі Японського моря (преф. Акіта). Яп., відповідно: "Не знаючи батьків", "Не знаючи дітей". Яп., відповідно: "Повернення собаки", "Повернення коня".

погодитися? Тож ми відповіли: "На жаль, ми часто змушені зупинятися надовго в різних місцях, тож ви ліпше йдіть самі, як і решта людей, а приязні боги оберігатимуть вас від біди". Сказавши це, ми вийшли за ворота, однак смуток ще довго не покидав моє серце.

В одній хатині з нами ночували Повії молоді... Хаті1 і місяць!

Це те, що я сказав Сора, а він записав цей вірш.

... Сора турбував біль у шлунку, тож він вирішив покинути мене й вирушити до містечка Наґасіма2, що в провінції Ісе3, оскільки там жив хтось із його рідних. На прощання він написав мені:

Якщо впаду в дорозі І не встану, —

Залишиться зі мною цвіт хаті. (Сора)

Туга того, хто змушений піти, велика. Але великою є також печаль того, хто залишається. Неначе самотні качки губляться в хмарах. Я склав у відповідь:

Написане

Стираю від сьогодні... 4 Росинки на солом 'янім брилі!

...Підійшовши до кордону Етідзен5, я сів у човен у бухті Йосі-дзакі, відштовхнувся веслом від берега й поплив у напрямку Сіоґо-сі-но мацу6.

Хаґі — довголітня кущовидна рослина родини бобових з квітами рожево-білого кольору (лат.: Ьвврвіїгга).

Місто в північно-східній частині преф. Міе.

Давня назва провінції й місцевості, розташованої в північній частині сучасної преф. Міе. Назву "Ісе" має також місто на сході цієї префектури.

У ті часи мандрівники зазвичай писали своє ім'я та імена своїх супутників на крисах подорожнього бриля.

Давня назва місцевості (нині північна частина преф. Фукуі). Яп. "Сосни на перекаті"

В буремнім морі

Хвиля височиться,

А з сосен в Сіоґосі усю ніч

На землю сяйво місячне

Сочиться.

(Сайґьо) 1

Ці рядки вичерпно описують красу багатьох краєвидів. Додавати до них хоча б слово — марна річ, усе одно, що відрощувати собі на руці зайвий палець.

...У Фукуі2 живе Тосай — старий відлюдник. Колись давно, років з десять тому, він приїздив до Едо для того, щоби зустрітися зі мною. Тож я взявся розпитувати людей про нього: чи зовсім вже немічний, чи живий взагалі. Довідався, що він живий-здоровий, люди підказали, де живе. ...Врешті-решт я знайшов-таки цього старого й залишився в його оселі на дві ночі, після чого знову вирушив у дорогу в надії помилуватися повним місяцем у гавані Цуруґа. То-сай забажав супроводжувати мене.

... Ми пройшли через Солов' їну заставу3, далі — через перевал Юноо. Біля замку Хіуті, що в горах Каеруяма, почули перше ґелґотіння гусей. Під вечір чотирнадцятого дня дійшли нарешті до Цуру-ґа, де й заночували. Місяць тієї ночі був неймовірно яскравий. ...Ми вирушили вклонитися святилищу Кеі, в якому розташована усипальня імператора Тюая4. При споглядданні стародавніх стін храму душу охоплює трепетний щем. ...Місячне світло сочиться крізь гілки сосен, а білий пісок перед святилищем вилискує в цьому світлі, немов укритий памороззю. Хазяїн постоялого двору розповів мені таку бувальщину: "Колись у сиву давнину їх Преосвященство, другий патріарх Таа, давши святу обітницю, сам викосив траву, що височіла навколо святилища, сам наносив каміння та піску, осушив болото, щоб шлях богомольців до святилища став легшим. Відтоді всі прочани здійснюють обряд "принесення піску" — несуть білий

Вірш-танка, який Мацуо Басьо приписує Сайґьо, на думку японських фахівців, насправді належить поету-ченцю Ренньо (1415-1499). Назва тогочасної провінції (нині преф. Фукуі). Яп. "Уґуісу-но секі".

Тюай — 14-й імператор Японії (роки правл.: 192-200).

пісок до святилища".

Яскравий місяць Сяє над піском,

Принесеним святими праотцями.

Як і передбачав хазяїн, на п'ятнадцятий день задощило.

На небі повний місяць. І чому

Така мінлива Півночі погода?

На шістнадцятий день небо прояснилося, а тому, вирішивши назбирати рожевих скойок "тідорі-масухоґаі", ми сіли в човен і поп-лили в напрямку Іронохама — Кольорового узбережжя.

...Тут, на узбережжі, серед нечисленних рибальських куренів самотіє храм Хоккедера. Ми попили чаю, підігріли саке — це хоч якось допомогло подолати смуток, який навіювали близькі сутінки.

Яка печаль!

В Іронохама осінь

Сумнішою здається, в Сума .

Накотиться

І знов відрине хвиля,

Змішавши скойки й пелюстки хаґі.

Тосай на моє прохання записав усе, що трапилося з нами того дня. Ці записи ми залишили в храмі.

У Цуруґа мене зустрів Роцу2, і ми разом вирушили до Міно3. На позичених конях доїхали до Ооґакі4, куди з Ісе якраз прийшов Сора.

Назва місцевості на узбережжі Внутрішнього Японського моря поблизу сучасного м. Кобе.

Роцу (1649-1738) — поет.

Місто в південній частині преф. Ґіфу.

Місто в південно-західній частині преф. Ґіфу.

Незабаром під'їхав на коні й Ецудзін . Ми всі разом зібралися в оселі Дзьоко. До мене ледь не цілодобово приходили давні друзі: Дзенсен, Кейко — батько та син — і безліч інших. Було таке відчуття, ніби я зустрічаю людей, які, колись відійшли в інший світ і раптом відродилися в інших образах. Від таких думок на душі було водночас і радісно, і сумно. Втома від довгої дороги й досі давалася взнаки, але оскільки вже був шостий день Довгого місяця, я знову сів у човен, сподіваючись устигнути поклонитися святилищам Ісе2.

Немов молюск,

Відірваний від стулок,

Услід за осінню в Футамі попливу.

Насамкінець.

Багато чого побачив Учитель, мандруючи стежками Півночі — і прісно-сухе, й соковито-яскраве, і величне, і тлінне. Безтурботно рушаючи в дорогу, він захоплено плескав у долоні і, схиляючи голову на нічліг, закарбовував усе побачене в серці. Іноді, палаючи жагою мандрів, він одягав плащ і крокував уперед; іноді зупинявся обабіч шляху, щоб помилуватися красою довколишньої природи. Його душа тремтіла від сотні почуттів... Сльози-перлини русалок слугували чорнилом для його пензля. І все це — мандри! І все це — скарбниця коштовних дарунків! Шкода лише, що був він слабкий здоров'ям і що побільшало снігу на його скронях.

Записав Сорю4, початок літа сьомого року Ґенроку (1694)

Оті Ецудзін (1656—?) — поет.

Головний синтоїстський храм в Ісе, який має назву Ісе-дзінґу, реконструють кожні двадцять років, аби всі покоління японців мали змогу побачити цей храм у його первісному вигляді. На час відновлювальних робіт святині з храму переносять у спеціальну тимчасову споруду. 1689 р. якраз був роком чергової перебудови Ісе-дзінґу.

*Назва мальовничої затоки в Ісе та розташованих у ній двох скель, що символізують подружжя.

Касіваґі Сорю (?—1716) — поет, друг Мацуо Басьо.

Переклад І. Бондаренка, Т. Комарницької